

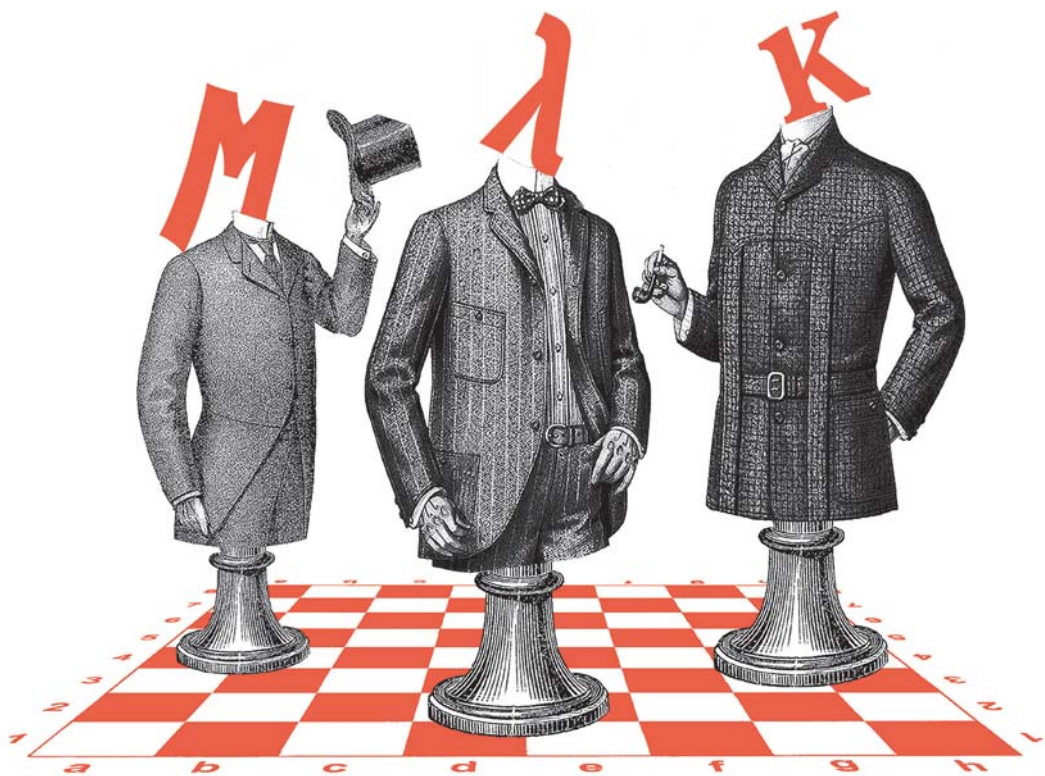
JEAN-FRANÇOIS MARMION

Επιμέλεια

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ Μ@Λ@Κ@

Με κείμενα (μεταξύ άλλων) των:

Daniel Kahneman, Alison Gopnik, Antonio Damasio, Howard Gardner,
Tobie Nathan, Jean-Claude Carrière, Boris Cyrulnik, Dan Ariely

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ
ΤΟΥ Μ@Λ@Κ@

ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΜΑΛΑΚΑ

Πρωτότυπη γαλλική έκδοση: PSYCHOLOGIE DE LA CONNERIE

Επιμελήτης: Jean-François Marmion

Μετάφραση: Γιώργος Καράμπελας

Επιμέλεια - Διόρθωση: Μάριος Παρθένης-Γαρδίκης

© Sciences Humaines 2018

© 1983, Éditions Denoël (σελ. 9: *Où en est la psychologie de l'enfant ?* René Zazzo)

Εικόνα εξωφύλλου: © M. Zut

Published by special arrangement with Éditions Sciences Humaines in conjunction with their duly appointed agent 2 Seas Literary Agency and co-agent Ersilia Literary Agency.

© 2019, Εκδόσεις Κυριάκος Παπαδόπουλος Α.Ε., για την ελληνική γλώσσα

Η πνευματική ιδιοκτησία αποκτάται χωρίς καμιά διατύπωση και χωρίς την ανάγκη ρήτρας απαγορευτικής των προσβολών της. Κατά τον Ν. 2387/20 (όπως έχει τροποποιηθεί με τον Ν. 2121/93 και ισχύει σήμερα) και κατά τη Διεθνή Σύμβαση της Βέρνης (που έχει κυρωθεί με τον Ν. 100/1975), απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αποθήκευση σε κάποιο σύστημα διάσωσης και γενικά η αναπαραγωγή του παρόντος έργου με οποιονδήποτε τρόπο ή μορφή, τμηματικά ή περιληπτικά, στο πρωτότυπο ή σε μετάφραση ή άλλη διασκευή, χωρίς γραπτή άδεια του εκδότη.

Πρώτη έκδοση: Οκτώβριος 2019

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

www.epbooks.gr

Καποδιστρίου 9, 144 52 Μεταμόρφωση Αττικής

τηλ.: 210 2816134, e-mail: info@epbooks.gr

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟ

Μασσαλίας 14, 106 80 Αθήνα, τηλ.: 210 3615334

ISBN 978-960-484-494-4

Jean-François Marmion
Επιμέλεια

Η ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ Μ@Λ@Κ@

Με κείμενα (μεταξύ άλλων) των:
Daniel Kahneman, Alison Gopnik, Antonio Damasio,
Howard Gardner, Tobie Nathan, Jean-Claude Carrière,
Boris Cyrulnik, Dan Ariely

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος-προειδοποίηση	11
ΜΕΛΕΤΩΝΤΑΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΤΟΥΣ ΜΑΛΑΚΕΣ	
(Σερζ Σικοτί)	17
ΜΑΛΑΚΕΣ: ΜΙΑ ΤΥΠΟΛΟΓΙΑ (Ζαν-Φρανσουά Ντορτιέ)	29
ΟΙ ΜΑΛΑΚΕΣ ΚΑΙ Η ΘΕΩΡΙΑ ΤΟΥΣ	
(Συνέντευξη με τον Άαρον Τζέιμς)	39
ΑΠΟ ΤΗ ΒΛΑΚΕΙΑ ΣΤΗΝ ΜΠΟΥΡΔΟΛΟΓΙΑ (Πασκάλ Ενζέλ)	47
ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΕΙΜΑΣΤΕ, ΣΦΑΛΜΑΤΑ ΚΑΝΟΥΜΕ	
(Ζαν-Φρανσουά Μαρμιόν)	56
ΜΑΛΑΚΙΑ ΚΑΙ ΓΝΩΣΙΑΚΕΣ ΠΛΑΝΕΣ	
Εύα Ντρόζντα-Σενκόβσκα	71
ΣΚΕΨΗ ΔΥΟ ΤΑΧΥΤΗΤΩΝ	
(Συνέντευξη με τον Ντάνιελ Κάνεμαν)	79
ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΜΑΛΑΚΙΑΣ ΣΤΟΝ ΕΓΚΕΦΑΛΟ	
(Πιερ Λεμαρκί)	90
Η ΜΑΛΑΚΙΑ ΜΕΤΑ ΛΟΓΟΥ ΓΝΩΣΕΩΣ (Ιβ-Αλεξάντρ Ταλμάν)	100
ΓΙΑΤΙ ΟΙ ΠΟΛΥ ΕΞΥΠΝΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΠΙΣΤΕΥΟΥΝ	
ΜΕΡΙΚΕΣ ΦΟΡΕΣ ΣΕ ΧΑΖΟΜΑΡΕΣ; (Μπριζίτ Αξελράντ)	109
ΓΙΑΤΙ ΒΡΙΣΚΟΥΜΕ ΝΟΗΜΑ ΣΤΙΣ ΣΥΜΠΤΩΣΕΙΣ	
(Συνέντευξη με τον Νικολά Γκοβρί)	120
Η ΜΑΛΑΚΙΑ ΩΣ ΛΟΓΙΚΟ ΠΑΡΑΛΗΡΗΜΑ	
(Μπορίς Σιρουλνίκ)	128
Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΗΣ ΜΑΛΑΚΙΑΣ (Πατρίκ Μορό)	133
ΤΑ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΑ ΔΕΝ ΜΑΣ ΑΠΟΒΛΑΚΩΝΟΥΝ	
(ΠΑΝΤΑ) (Συνέντευξη με τον Αντόνιο Νταμάζιο)	144

ΜΑΛΑΚΙΑ ΚΑΙ ΝΑΡΚΙΣΣΙΣΜΟΣ (Ζαν Κοτρό)	149
ΟΙ ΧΕΙΡΟΤΕΡΟΙ ΧΕΙΡΑΓΩΓΟΙ ΤΩΝ ΜΜΕ; ΤΑ ΜΜΕ!	
(Συνέντευξη με τον Ράιαν Χόλιντεϊ).....	160
ΤΑ ΧΑΖΑ ΚΑΙ ΚΑΚΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ	
(Φρανσουά Ζοστ).....	171
ΙΝΤΕΡΝΕΤ: Η ΗΤΤΑ ΤΗΣ ΝΟΗΜΟΣΥΝΗΣ;	
(Συνέντευξη με τον Χάουαρντ Γκάρντνερ).....	185
ΜΑΛΑΚΙΑ ΚΑΙ ΜΕΤΑ-ΑΛΗΘΕΙΑ (Σεμπαστιάν Ντιεγκέ)	191
ΟΙ ΜΕΤΑΜΟΡΦΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΘΝΙΚΙΣΤΙΚΩΝ	
ΑΝΟΗΣΙΩΝ (Πιερ ντε Σεναρκλάν).....	210
ΠΩΣ ΝΑ ΚΑΤΑΠΟΛΕΜΗΣΟΥΜΕ	
ΤΑ ΣΥΛΛΟΓΙΚΑ ΛΑΘΗ; (Κλοντί Μπερ).....	219
ΓΙΑΤΙ ΚΑΤΑΝΑΛΩΝΟΥΜΕ ΣΑΝ ΜΑΛΑΚΕΣ	
(Συνέντευξη με τον Νταν Αριέλι)	223
Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ: ΤΟ ΖΩΙΚΟ ΕΙΔΟΣ	
ΠΟΥ ΟΛΑ ΤΑ ΤΟΛΜΑ (Λοράν Μπεγκ).....	230
ΤΙ ΝΑ ΚΑΝΟΥΜΕ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΜΑΛΑΚΕΣ;	
(Εμανουέλ Πικέ)	242
Η ΜΑΛΑΚΙΑ ΕΤΣΙ ΟΠΩΣ ΤΗ ΒΛΕΠΟΥΝ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ	
(Συνέντευξη με την Άλισον Γκόπνικ).....	252
ΟΝΕΙΡΕΥΟΜΑΣΤΕ ΜΑΛΑΚΙΕΣ; (Ντελφίν Ουντιέτ).....	259
Η ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΗ ΒΛΑΚΕΙΑ ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΝΟΜΙΖΕΙΣ	
ΠΩΣ ΕΙΣΑΙ ΕΞΥΠΝΟΣ (Συνέντευξη με τον Ζαν-Κλοντ Καριέρ).....	268
ΖΩΝΤΑΣ ΕΝ ΕΙΡΗΝΗ ΜΕ ΤΙΣ ΜΑΛΑΚΙΕΣ ΣΟΥ	
(Στέισι Κάλαχαν)	276
Η ΜΑΛΑΚΙΑ ΕΙΝΑΙ Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΥΠΟΚΡΟΥΣΗ	
ΤΗΣ ΣΟΦΙΑΣ (Συνέντευξη με τον Τομπί Νατάν).....	285
Οι συγγραφείς του τόμου.....	294

«**Ε**πιασα κάποτε να ερευνήσω τη μαλακία. Τα πρώτα αποτελέσματα ήταν πολύ ενθαρρυντικά. Ούτε και μου έλειψαν οι εθελοντές για πειραματόζωα. Αυτό που μου έλειψε ήταν ο χρόνος. Έμεινα έτσι με την ελπίδα ότι κάποιος φοιτητής μου θα συνέχιζε την ιδέα μου, το σχέδιό μου. Τι ωραίο θέμα για διδακτορικό! Κι όμως, όχι! Η πρότασή μου τους προκαλούσε αμηχανία... Το θέμα ήταν αναξιοπρεπές... Και δεν μπορούσαν να δουν την έννοια αυτή ως επιστημονικό αντικείμενο. Υπάρχουν ένα σωρό τέτοια αντικείμενα που κυκλοφορούν στους δρόμους και που οι ψυχολόγοι τα αφήνουν αδέσποτα. >>>

René Zazzo, «Qu'est-ce que la connerie, Madame?», στο *Où en est la psychologie de l'enfant?*, Denoël, 1983

Πρόλογος-προειδοποίηση

Όσοι μπαίνετε εδώ, εγκαταλείψτε κάθε ελπίδα

«Ο κοινός νους είναι το καλύτερα μοιρασμένο πράγμα στον κόσμο»
έγραφε ο Ντεκάρτ. Άρα και η μαλακία;

Λεπτή ή χοντρή, ρέουσα ή κατακλυσμαία, είναι παντού. Χωρίς σύνορα, χωρίς όρια. Πότε σαν παφλασμός σχεδόν υποφερτός, πότε σαν βούρκος αηδιαστικός, πότε σεισμός, καταιγίδα, πλημμυρίδα που πνίγει τα πάντα στο πέρασμά της, διαρρηγνύοντας, γελοιοποιώντας, βρομίζοντας – η μαλακία κηλιδώνει όλο τον κόσμο. Χειρότερα ακόμα: ψιθυρίζεται πως πηγή της είμαστε εμείς. Κι εγώ ο ίδιος, σαν να μη νιώθω πολύ καλά.

Η αβάσταχτη βαρύτητα του είναι

Όλοι μας ανεξαιρέτως βλέπουμε, ακούμε, διαβάζουμε καθημερινά μαλακίες. Συγχρόνως, όλοι κάνουμε, σκεφτόμαστε, κλωθογυρίζουμε και λέμε μαλακίες. Όλοι είμαστε ενίοτε μαλάκες, που μαλακίζονται στιγμιαία χωρίς αυτό να επιφέρει ιδιαίτερες συνέπειες. Όλη η ιστορία είναι να το συνειδητοποιούμε και να το μετανιώνουμε, μιας και τα λάθη είναι για τους ανθρώπους και... αμαρτία εξομολογημένη, η μισή συγχωρεμένη. Πάντα είμαστε μαλάκες για κάποιον, πολύ σπάνια όμως για τον εαυτό μας... Πέρα από αυτό το μικρό καθημερινό βουητό της μαλακίας, έχουμε δυστυχώς να αντιμετωπίσουμε και τους βρυχηθμούς από τους Μαλάκες με κεφαλαίο Μ, τους μαλάκες με περικεφαλαία. Οι εν λόγω μαλάκες, είτε τους συναντούμε στη δουλειά είτε στην οικογένεια, σαφώς επηρεάζουν τη ζωή μας. Μας

καταθλίβουν και μας ταλαιπωρούν με την εμμονή τους στη σκουριασμένη βλακεία και στην αδικαιολόγητη αλαζονεία. Επιμένουν, τονίζουν, και ευχαρίστως θα ξέγραφαν μονοκοκυλιά τη γνώμη μας, τα συναισθήματά μας, την αξιοπρέπειά μας. Μας μολύνουν το ηθικό και κλονίζουν την πίστη μας σε κάθε έννοια δικαιοσύνης στον μάταιο τούτο κόσμο. Αυτούς, όσο και να προσπαθούμε, αδυνατούμε να τους αναγνωρίσουμε ως συνανθρώπους μας.

Η μαλακία είναι μια υπόσχεση που δεν τηρήθηκε, μια υπόσχεση νοημοσύνης και εμπιστοσύνης που την αθετεί ο μαλάκας, αυτός ο προδότης της ανθρωπότητας. Ο μαλάκας είναι «ζώο»! Πολύ θα θέλαμε να τον αγαπάμε, να τον κάνουμε φίλο μας, αλλά ο μαλάκας είναι ανάξιος – ανάξιός μας, δηλαδή. Πάσχει από μια ανίατη νόσο. Και καθώς αρνείται κιόλας να γιατρευτεί, όντας πεπεισμένος πως είναι ο μοναδικός μονόφθαλμος μέσα σε έναν κόσμο τυφλών, η τραγικωμωδία ολοκληρώνεται. Δεν είναι να απορεί κανείς που έχουν τόση πέραση τα ζόμπι, με την προσχηματική τους ύπαρξη, τη διανοητική κενότητά τους και τη βασική και κυριαρχική έγνοια τους να παρασύρουν τους ζωντανούς, τους ήρωες, τους ευγενείς, στη δική τους κατάσταση. Και ο μαλάκας, άλλωστε, αυτό θέλει, να μας φάει τον εγκέφαλο – αλλά δεν θα μας εξαχρειώσουν οι αχρείοι. Το απόγειο της μαλακίας; Ότι μερικές φορές ο μαλάκας είναι ευφυής, ή εν πάση περιπτώσει καλλιεργημένος: ευχαρίστως θα έκαιγε κάμποσα βιβλία, και τους συγγραφείς τους μαζί, εν ονόματι ενός άλλου βιβλίου, μιας ιδεολογίας ή όσων του έμαθαν μεγάλοι δάσκαλοι (μαλάκες ή μη), διότι του αρέσει να μετατρέπει τα αναγνωστικά του γυαλιά σε σίδερα κλουβιού.

Η αμφιβολία σε κάνει να τρελαίνεσαι, η βεβαιότητα σε κάνει μαλάκα

Ο κατεξοχήν μαλάκας μάς καταδικάζει αμετάκλητα, αυτοστιγμεί, χωρίς ελαφρυντικά, μένοντας αποκλειστικά στα φαινόμενα, που επι-

πλέον τα βλέπει μόνο μέσα από τις παρωπίδες του. Ξέρει να φαίνεται ζηλωτής για να συστρατεύει τους ομοίους του, να παρακινεί σε λιντσαρίσματα, εν ονόματι της αρετής, των πατροπαράδοτων ηθών, του σεβασμού. Ο μαλάκας κυνηγά σε αγέλη και σκέφτεται σαν κοπάδι. «Ο πληθυντικός δεν αξίζει τίποτα για τον άνθρωπο / Κι όταν είμαστε πάνω από τέσσερις, είμαστε ένα τσούρμο μαλάκες» τραγουδούσε ο Ζορζ Μπρασένς. Ο οποίος διακήρυσσε επίσης: «Δόξα και τιμή σ' όποιον δεν έχει ιερά και όσια / Και του φτάνει να μη σκοτίζει τους γύρω του». Αλίμονο, οι γύρω μας δεν το αποφεύγουν πάντα αυτό...

Σαν να μην του φτάνει που μας κάνει τη ζωή μίζερη, ο φορτικός μαλάκας καμαρώνει κιάλας γι' αυτό. Ακλόνητος. Απρόσβλητος από κάθε επιφυλακτικότητα. Σίγουρος για το δίκιο του. Ο μακάριος βλαξ σάς τα σπάει χωρίς να χολοσκάει. Ο μαλάκας θεωρεί τα πιστεύω του αλήθειες χαραγμένες στην πέτρα, ενώ κάθε γνώση είναι χτισμένη πάνω στην άμμο. Η αμφιβολία σε κάνει να τρελαίνεσαι, η βεβαιότητα σε κάνει μαλάκα – διάλεξε στρατόπεδο. Ο μαλάκας ξέρει τα πάντα καλύτερα από εμάς, ξέρει ακόμα και τι πρέπει να σκεφτόμαστε, τι πρέπει να νιώθουμε, τι πρέπει να κάνουμε με τα χέρια μας, πώς πρέπει να ψηφίζουμε. Ξέρει καλύτερα από εμάς ποιο είμαστε και τι είναι καλό για εμάς. Αν δεν συμφωνούμε μαζί του, θα μας περιφρονήσει, θα μας προσβάλει, θα μας πληγώσει κυριολεκτικά ή μεταφορικά, και πάντα για το καλό μας. Κι αν μπορεί να το κάνει αυτό ατιμωρητί στο όνομα κάποιου ανώτερου ιδανικού, ίσως να απειλήσει και την ίδια τη μετριότητα στην οποία συνοψίζεται γι' αυτόν η ύπαρξή μας.

Πικρή διαπίστωση: η νόμιμη άμυνα είναι παγίδα. Προσπαθήστε να συζητήσετε με τον μαλάκα, να τον αλλάξετε – θα χάσετε. Γιατί, αν θεωρείτε καθήκον σας να του αλλάξετε μυαλά, τότε νομίζετε κι εσείς ότι ξέρετε πώς θα έπρεπε να σκέφτεται, να συμπεριφέρεται... σαν εσάς, εν προκειμένω. Και να που τότε γίνεστε κι εσείς μαλάκας.

Και αφελής από πάνω, γιατί θεωρείτε πως μπορείτε να αντεπεξέλθετε στην πρόκληση. Ακόμα χειρότερα, όσο περισσότερο προσπαθείτε να διορθώσετε έναν μαλάκα, τόσο τον ενισχύετε: άλλο που δεν θέλει, να παριστάνει το θύμα που ενοχλεί τους άλλους και που επομένως δεν μπορεί παρά να έχει δίκιο. Του δίνετε το δικαίωμα να θεωρεί τον εαυτό του ήρωα του αντικομφορμισμού, άξιο συμπάθειας και θαυμασμού. Αντιφρονούντα... Είναι να σε πιάνει ρίγος μπροστά στο μέγεθος της κατάρας: εκεί που πας να διορθώσεις έναν μαλάκα, όχι μόνο αποτυγχάνεις, αλλά τον ενισχύεις κιόλας, και μάλιστα τον μίμεις. Κι αίφνης οι μαλάκες, από ένας, γίνονται δύο. Η πάλη κατά της μαλακίας την ενισχύει. Όσο περισσότερο τα βάζεις με τον ανθρωποφάγο, τόσο πιο κανίβαλος γίνεται αυτός.

Τα μαλακισμένα της Αποκάλυψης

Έτσι, η μαλακία δεν μπορεί να ελαττωθεί. Αυξάνεται εκθετικά. Άραγε, σήμερα περισσότερο απ' ό,τι χθες, και σίγουρα λιγότερο απ' ό,τι αύριο, ζούμε στη χρυσή εποχή της; Όσο πίσω κι αν πάμε στην ιστορία της γραφής, αυτό πίστευαν τα καλύτερα πνεύματα κάθε εποχής. Ίσως και να είχαν δίκιο τότε. Ή ίσως, όπως όλοι, να είχαν γίνει κι αυτοί γερομαλάκες... Παρά ταύτα, το καινοφανές στη σύγχρονη εποχή είναι ότι αρκεί ένας μαλάκας κι ένα κόκκινο κουμπί για να εξαλειφθεί η μαλακία και ο κόσμος όλος μαζί της. Ένας μαλάκας εκλεγμένος από πρόβata που καυχώνται πως διαλέγουν μόνα τους τον χασάπη τους.

Το άλλο μεγάλο χαρακτηριστικό της εποχής μας είναι ότι, ακόμα κι αν δεχτούμε ότι η μαλακία δεν έχει φτάσει ακόμα σε επίπεδα γενικευμένου παροξυσμού, δεν υπήρξε ποτέ τόσο ορατή, ακομπλεξάριστη, αγελαία και αυταρχική. Πράγμα που σε κάνει να απελπίζεσαι για τους παραστρατημένους ομοίους σου, αλλά, ποιος ξέρει, ίσως και να σε οδηγεί να ασπαστείς τη φιλοσοφία της παραίτησης, μιας και είναι ολοένα δυσκολότερο να αρνηθείς τη ματαιότητα των

πάντων και τον ναρκισσισμό του καθενός, εξίσου όσο και το μάταιο των φαινομένων και των σαρωτικών κρίσεων. Αχ και να μπορούσε ένας δεύτερος Έρασμος να μας χαρίσει ένα νέο *Μωρίας εγκώμιο* (αλλά, προς Θεού, όχι με πάνω από 140 χαρακτήρες τη φορά, μη μας πιάσει και πονοκέφαλος)! Αχ και να μπορούσε ένας δεύτερος Λουκρήτιος να μας σκιαγραφήσει τη βαθιά ανακούφιση, ίσως και τη χαρά, που μπορεί να νιώσει κανείς παραμένοντας στην όχθη όταν ο λαός των τρελών βουλιάζει στα νερά, σπρωγμένος από τους επιβάτες του πλοίου που φωνάζουν μετά «Βοήθεια, άνθρωποι στη θάλασσα»... Η ηδονή, τελικά, είναι να γλείφεις απολαυστικά βλέποντας τους μαλάκες να αλληλοσκοτώνονται, κουρνιασμένοι στα τέσσερα και στα εγώ τους: διότι, αν τα μεγάλα πνεύματα διαστέλλονται, οι μαλάκες αντιθέτως συστέλλονται. Πασχίζοντας να παραμείνεις θεατής αντί για συμμετοχος, είναι λάθος να πιστεύεις πως θα επηρεαστείς λιγότερο από τη μαλακία σε σύγκριση με τους φωνακλάδες, πικρόχολους, θλιμμένους και ταραγμένους συγχρόνους σου – αν όμως τα καταφέρεις κατά τύχη, τι θρίαμβος! Κάλιο να κρατάς χαμηλό προφίλ, άλλωστε: δεν θα σου το συγχωρήσουν να κοιτάζεις τον χαμό απ’ υψηλού. Αν κάνεις να βγεις από το κοπάδι σου, το τελευταίο θα σε οδηγήσει από μόνο του στο σφαγείο. Ούρλιαζε με τους λύκους, βέλαζε με τα αρνιά, αλλά μην το παίζεις και πολύ μοναχικός καβαλάρης, γιατί θα σε ρεζιλέψουν. Περιττό να προσθέσουμε ότι, αν στ’ αλήθεια πιστεύεις πως είσαι πιο έξυπνος και καλύτερος από τον μέσο όρο, η μοιραία διάγνωση δεν απέχει πολύ: ίσως να είσαι ανυποψίαστος φορέας ανεπίγνωστης μαλακίας...

Μπροστά στο μέγεθος του πράγματος, και του ολέθρου, το να πιστεύουμε ότι θα εξερευνησουμε τη μαλακία μέσα από αυτό το βιβλίο δεν είναι παρά μία ακόμα μαλακία. Οπωσδήποτε πρέπει να είναι κανείς αρκούντως αλαζών, τρυφερά αφελής ή εξόχως άμυαλος για να καταπιαστεί με ένα τέτοιο θέμα. Αλίμονο, το έχω υπόψη μου – όμως τι άλλο να κάνει ένας λεβεντομαλάκας; Με λίγη τύχη, το

εγγείρημα θα είναι απλώς γελοίο. Και το γελοίο δεν σκοτώνει – ενώ η μαλακία όχι μόνο σκοτώνει, αλλά και η ίδια δεν παθαίνει τίποτα. Θα μας θάψει όλους, το μόνο βέβαιο. Αρκεί μόνο να μη μας ακολουθήσει και στον τάφο μας...

Μια τελευταία διευκρίνιση: οι εν λόγω σκέψεις για τους μαλάκες ισχύουν και για τα δύο φύλα – να μην ανησυχούν οι κυρίες! Αλίμονο, κανείς και καμία δεν γλιτώνει... Ιδού λοιπόν, ω μαλάκες κάθε φύλου, χρώματος και μεγέθους, μαλάκες κάθε λογής και κοπής, βλάκες με πατέντα, βλήματα, παλιομαλάκες, μαλάκες με περικεφαλαία, μαλακισμένες, κωλόζωα, ηλίθιοι και τούβλα, ανόητοι και βλαμμένες, κασμάδες και χαζοβιόλες, μπουνταλάδες και ραμολιμένα, ανεγκέφαλοι και ξεμυαλισμένες, στούρνοι και στόκοι, πανύβλακες, άσχετοι, βόδια, πρόβατα, ραπανάκια, σκατόμυαλοι και σκατόμυαλες, ιδού η στιγμή της δόξας σας: το βιβλίο αυτό μιλά για εσάς και μόνο για εσάς. Άλλο που δεν θα το πάρετε καν χαμπάρι...

Ο αφοσιωμένος σας μαλάκας,
Ζαν-Φρανσουά Μαρμιόν

ΜΕΛΕΤΩΝΤΑΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΤΟΥΣ ΜΑΛΑΚΕΣ

Σερζ Σικοτί

Ψυχολόγος και βοηθός ερευνητής
στο Πανεπιστήμιο Bretagne-Sud

«Ο μαλάκας καταφάσκει... ο επιστήμονας αμφισβητεί
... ο σοφός στοχάζεται»

Αριστοτέλης και... Σερζ Σικοτί

Μπορούμε να μελετήσουμε επιστημονικά τους μαλάκες; Προκλητικό ερώτημα! Υπάρχουν μελέτες σκέτη μαλακία (για παράδειγμα: «Μπορούν οι πορδές να χρησιμεύσουν ως άμυνα κατά του φόβου;»¹), μελέτες για μαλακισμένες δουλειές που δεν έχουν την παραμικρή κοινωνική χρησιμότητα και προσφέρουν ελάχιστη προσωπική ικανοποίηση² – αλλά μελέτες για τους ίδιους τους μαλάκες;

---

1. M. Sidoli, «Farting as a defence against unspeakable dread», *Journal of Analytical Psychology*, 41 (2), 1996, σ. 165-178.

2. <http://www.strikemag.org/bullshit-jobs/>

Στην πραγματικότητα, αν δούμε την επιστημονική γραμματεία στον τομέα της ψυχολογίας, διαπιστώνουμε ότι η μαλακία έχει εν γένει μελετηθεί αρκετά. Με αυτή την έννοια, μπορούμε να απαντήσουμε ότι, ναι, μπορούμε να αναλύσουμε τους μαλάκες, πρέπει όμως να έχουμε κατά νου ότι οι μελέτες για τους μαλάκες είναι, ούτε λίγο ούτε πολύ, οι μελέτες για τον ίδιο τον Άνθρωπο. Μπορούμε να εξαγάγουμε ένα ιδεοτυπικό πορτρέτο του μαλάκα κρατώντας ορισμένες μεταβλητές που έχουν μελετηθεί σε διάφορες έρευνες. Παίρνουμε τότε μια σχετικά σαφή ιδέα σχετικά με το τι εστί μαλάκας (ενοχλητικός, ελαφρώς ηλίθιος, με αρκετά περιορισμένη προσοχή ή νοημοσύνη), ακόμα και σχετικά με τις παραλλαγές του, όπως ο κλασικός άξεστος χοντροκέφαλος στον οποίο μπορεί να προστεθεί μια τοξική ναρκισσιστική διάσταση ή και μια πλήρης απουσία ενσυναίσθησης.

Μαλακία και έλλειψη προσοχής

Η ψυχολογική έρευνα όμως, αντί να μελετά τον μαλάκα ως αντικείμενο, επιτρέπει κυρίως να καταλάβουμε γιατί οι άνθρωποι συμπεριφέρονται ενίοτε σαν μαλάκες.

Έτσι, οι μελέτες των «σεναρίων»³ δείχνουν ότι οι άνθρωποι τις περισσότερες φορές δεν κάνουν πολύ διεξοδική ανάλυση του περιβάλλοντός τους πριν δράσουν. Χρησιμοποιούν αρκετά τετριμμένες και συνήθεις ρουτίνες δράσης, οι οποίες εκτελούνται αυτόματα βάσει εσωτερικών ή περιβαλλοντικών ενδείξεων. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο λέμε ότι «Πάντα, όταν κλαις, θα βρεθεί ένας μαλάκας να σου πει: “Τι γίνεται; Καλά;”». Είναι το ίδιο μαλακία όσο και το να κοιτάξεις ξανά το ρολόι σου όταν μόλις το έχεις κοιτάξει.

---

3. R. C. Schank και R. P. Abelson, *Scripts, Plans, Goals and Understanding : an Inquiry into Human Knowledge Structures*, Κεφ. 1-3, L. Erlbaum, Χίλσοντεϊλ, Νιου Τζέρσεϊ, 1977.

Όταν θέλουμε να δούμε τι ώρα είναι, κοιτάζουμε το ρολόι μας: είναι ένα σενάριο που το θέτουμε σε κίνηση μηχανικά. Ο μηχανισμός αυτός μάς επιτρέπει να δίνουμε μικρή προσοχή, γιατί το σενάριο έχει ακριβώς τη χρησιμότητα ότι απαιτεί μικρή προσοχή στο έργο που έχουμε να επιτελέσουμε. Κι έτσι, καθώς δεν δίνουμε προσοχή και σκεφτόμαστε άλλα πράγματα, καθώς κοιτάζουμε χωρίς να βλέπουμε, η πληροφορία δεν συγκρατείται και αναγκαζόμαστε να ξαναδούμε τι ώρα είναι. Μαλακία, σωστά;

Στο πεδίο των ερευνών για τις πηγές προσοχής, οι ψυχολόγοι έχουν δείξει ότι πέφτουμε πολύ συχνά θύματα τύφλωσης στις αλλαγές⁴ και ότι ακόμα και μια σημαντική τροποποίηση δεν γίνεται πάντα αντιληπτή από το άτομο. Μάλλον γι' αυτό ακούμε καμιά φορά: «Όταν έχεις χάσει δέκα κιλά μετά από δίαιτα, πάντα βρίσκεται κάποιος που δεν θα δει τη διαφορά...». Οι έρευνες για την «ψευδαίσθηση ελέγχου»⁵ μάς επιτρέπουν να καταλάβουμε «γιατί υπάρχει πάντα κάποιος μαλάκας που πατάει απελπισμένα το κουμπί του ασανσέρ όταν αυτό είναι ήδη πατημένο». Οι έρευνες, πάλι, περί κοινωνικής επιρροής μάς επιτρέπουν να καταλάβουμε γιατί, όταν ένας... μαλάκας οδηγός μπαίνει σε αδιέξοδο, υπάρχει πάντα κάποιος μαλάκας που τον ακολουθεί, όπως και γιατί, όταν τον ρωτούν σε ένα τηλεπαιχνίδι τι γυρίζει γύρω από τη Γη, η Σελήνη ή ο Ήλιος, ο μαλάκας αυτός ζητά τη βοήθεια του κοινού.

Ο Άνθρωπος μοιάζει συχνά να απομακρύνεται από την καθαρή ορθολογικότητα και από τις παραδεδομένες αξίες. Και ο μεγαλύτερος μαλάκας είναι τελικά εκείνος που θα εμφανίσει τις μεγαλύτερες αποκλίσεις από τον μέσο όρο των φαινομένων που μελετούνται. Κατά κανόνα, η αντίληψη του για τον κόσμο είναι απλοϊκή: δυσκο-

4. D. J. Simons και D. T. Levin, «Failure to detect changes to people during a real-world interaction», *Psychonomic Bulletin & Review*, 5 (4), 1998, σ. 644-649.

5. E. J. Langer, «The illusion of control», *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 32 (2), 1975, σ. 311-328.

λεύεται με τους μεγάλους αριθμούς, με τις τετραγωνικές ρίζες, με την πολυπλοκότητα, ακόμα και με την καμπύλη μιας κανονικής κατανομής, από την οποία συχνά αντιλαμβάνεται μόνο τα άκρα. Ο Στάλιν άλλωστε έλεγε: «Ο θάνατος ενός εκατομμυρίου στρατιωτών είναι στατιστική, ο θάνατος ενός στρατιώτη είναι τραγωδία». Όλοι είμαστε λιγάκι πιο ευαίσθητοι στις ιστορίες παρά στις επιστημονικές εκθέσεις που βρίθουν από στατιστικές. Ο μαλάκας, όμως, τρελαίνεται για ιστορίες. Ξέρει μάλιστα κάποιον που έπεσε από τον 40ό όροφο και δεν πέθανε, το είπαν στις ειδήσεις του TF1 και του M6.

Μαλακία και πεποιθήσεις

Οι μελέτες για τις πεποιθήσεις έχουν αναδείξει την πίστη ότι ο κόσμος είναι δίκαιος («Belief in a Just World»⁶) ως μάλλον την πιο κοινή απ' όλες, και ο μαλάκας το πιστοποιεί αυτό στην εντέλεια όταν φωνάζει: «Τη βίασαν, ναι, είδες όμως πώς ήταν ντυμένη;». Όσο πιο μαλάκας είναι κανείς, τόσο περισσότερο αξίζει το θύμα αυτά που παθαίνει... Ο κλασικός χοντρομαλάκας, άλλωστε, περιφρονεί τους φαφούτηδες, αυτούς τους «άφραγκους βρομιάρηδες».

Ο μαλάκας ειδικεύεται στο να πιστεύει τα πάντα και ό,τι να 'ναι, από τις θεωρίες συνωμοσίας μέχρι την επίδραση του φεγγαριού στη συμπεριφορά, περνώντας από την ομοιοπαθητική που λειτουργεί ακόμα και στον σκύλο του – όπερ έδει δείξει! Στις 28 Μαΐου 2017, μια μοτοσυκλέτα βιντεοσκοπείται στον αυτοκινητόδρομο A7 να τρέχει για κάμποσα χιλιόμετρα χωρίς τον οδηγό της, ο οποίος έχει πέσει νωρίτερα.⁷ Για τους πιο μαλάκες, έχουμε προφανώς μια περίπτωση

6. L. Montada και M. J. Lerner, «Πρόλογος», στο L. Montada και M. J. Lerner (επιμ.), *Responses to Victimizations and Belief in a Just World*, σ. vii-viii, Plenum Press, 1998.

7. Sciencesetavenir.fr – « RANSPORTS. Moto fantôme de l'A4: une Harley peut-elle rouler sans pilote sur plusieurs kilomètres?», F. Daninos, 21/06/2017, 20:00.

«φαντάσματος»· για τους πιο διαβασμένους, το γυροσκοπικό φαινόμενο... Φαίνεται μάλιστα ότι υπάρχει μια αντιστρόφως ανάλογη σχέση ανάμεσα στις μυστικιστικές πεποιθήσεις και την πιθανότητα απόκτησης βραβείου Νόμπελ.⁸

Πάντα στο πεδίο των πεποιθήσεων, μελέτες⁹ δείχνουν μια διαφορά ανάμεσα στους «νέους μαλάκες του τελευταίου κατακλυσμού» και τους «γέρους μαλάκες των αλλοτινών χιονιών».¹⁰ Αποδεικνύεται ότι οι αρνητικές αναμνήσεις σβήνουν με τον καιρό, για να απομείνουν μόνο οι θετικές... Έτσι, όσο γερνάμε, τόσο περισσότερο τείνουμε να βλέπουμε θετικά το παρελθόν, πράγμα που κάνει τους γερομαλάκες να λένε: «Παλιά ήταν καλύτερα...».

Ένα ολόκληρο κομμάτι της ανορθολογικότητάς μας εξετάζεται σε πολυάριθμες μελέτες και εξηγείται από τους ερευνητές ως έκφραση της ανάγκης μας να ελέγχουμε το περιβάλλον μας. Κάθε ζωντανός οργανισμός εκφράζει αυτή την ανάγκη (παρατηρήστε πώς ο σκύλος, όταν κάποιος χτυπά την πόρτα, τρέχει προς το μέρος της, αν και η επίσκεψη δεν είναι ποτέ γι' αυτόν...). Ακόμα και στον άνθρωπο, το αποτέλεσμα μπορεί να είναι παράλογες συμπεριφορές, όπως το να πηγαίνει κανείς σε μέντιουμ. Υπάρχουν περίπου 100.000 άτομα στη Γαλλία που δηλώνουν «μέντιουμ», με τζίρο περί τα τρία δισεκατομμύρια ευρώ ετησίως. Μολονότι οι ερευνητές δεν έχουν βρει ποτέ κανένα πραγματικό χάρισμα στα αυτοαποκαλούμενα μέντιουμ, οι δουλειές των τελευταίων πάνε περίφημα. Υπολογίζεται ότι 20% των γυναικών και 10% των ανδρών καταφεύγουν τουλάχιστον μία

---

8. M. Zuckerman, J. Silberman, J. A. Hall, «The Relation Between Intelligence and Religiosity: A Meta-Analysis and Some Proposed Explanations», *Personality and Social Psychology Review*, 17 (4), 2013, σ. 325-354.

9. S. T. Charles, M. Mather, L. L. Carstensen, «Aging and emotional memory: The forgettable nature of negative images for older adults», *Journal of Experimental Psychology: General*, 132 (2), 2003, σ. 310.

10. Στίχοι από το τραγούδι του Ζορζ Μπρασένς «Le temps ne fait rien à l'affaire» (1961).

φορά στη ζωή τους σε μέντιουμ. Κατά κανόνα, τα μέντιουμ δεν το μετανιώνουν που διάλεξαν αυτή την απάτη για να βγάζουν τα προς το ζην, και σε τελευταία ανάλυση έχουμε εδώ να κάνουμε με μαλάκες που στηρίζουν την επιχείρησή τους σε άλλους μαλάκες... Η ανάγκη για έλεγχο επιφέρει συχνά μια ψευδαίσθηση ελέγχου, και ο μαλάκας τρέφει ψευδαισθήσεις μάλλον περισσότερο απ' ό,τι οι άλλοι άνθρωποι.¹¹ Στο αυτοκίνητο, η ψευδαίσθηση αυτή εκδηλώνεται ως μεγαλύτερος φόβος ατυχήματος όταν είναι κανείς συνεπιβάτης παρά όταν οδηγεί. Ο μαλάκας δεν καταφέρνει άλλωστε να κοιμηθεί όταν είναι συνεπιβάτης... Καταφέρνει να κοιμηθεί μόνο όταν οδηγεί!

Ο μαλάκας ρίχνει τα ζάρια πιο δυνατά για να φέρει εξάρες, διαλέγει τα νούμερα στο λόττο, του αρέσει να πατάει σκυλοκούραδα, αλλά αποφεύγει τις σκάλες. Ο μαλάκας έχει τον έλεγχο: αν τυχόν κερδίσει το λόττο, είναι επειδή επί έξι νύχτες ονειρευόταν τον αριθμό 6 και, θεωρώντας ότι 6 επί 6 κάνει 42, ε, έπαιξε το 42 και κέρδισε. Πρέπει λοιπόν να θεωρήσουμε ότι ο μαλάκας χαίρει άκρας ψυχικής υγείας, διότι η ψευδαίσθηση αυτή είναι πολύ πιο ασθενής στα άτομα που πάσχουν από κατάθλιψη.¹²

Μελέτες για τους μαλάκες που σου εξηγούν τη δουλειά σου

Σε έναν άλλον, επίσης επαρκώς μελετημένο τομέα, ο μαλάκας χρησιμοποιεί περισσότερο απ' ό,τι του αναλογεί στρατηγικές διαφύλαξης της αυτοεκτίμησης. Οι μελέτες για την πλάνη της ψευδούς συναίνεσης¹³ δείχνουν ότι υπερβάλλει κανείς ως προς τον αριθμό των ανθρώπων που έχουν τα ίδια ελαττώματα με εκείνον, πράγμα

11. E. J. Langer, «The illusion of control», *Journal of Personality and Social Psychology*, 32 (2), 1975, σ. 311-328.

12. S. E. Taylor και J. D. Brown, «Illusion and well-being: A social psychological perspective on mental health », *Psychological Bulletin*, 103 (2), 1988, σ. 193-210.

13. F. Verhac, «L'effet de Faux Consensus: une revue empirique et théorique », *L'Année psychologique*, 100, 2000, σ. 141-182.

που κάνει τον μαλάκα να λέει όταν του υποδεικνύει κάποιος ότι δεν σταμάτησε στο στοπ: «Μα κανείς δεν σταματά σε αυτό το στοπ!».

Ο μαλάκας πέφτει συχνά θύμα της πλάνης της αναδρομικότητας. Στο μαιευτήριο, θα πει: «Ήμουν σίγουρος πως θα ήταν αγόρι», μπροστά στην τηλεόραση θα δηλώσει: «Ήμουν σίγουρος ότι θα έβγαине ο Μακρόν πρόεδρος», μερικές φορές μάλιστα θα σας πει: «Ήμουν σίγουρος πως θα το έλεγες αυτό!». Είναι κακόπιστος ο μαλάκας; Είναι μήπως μάντης; Όχι, ο μαλάκας χρησιμοποιεί το «Το ήξερα» για στρατηγικούς σκοπούς, ιδίως για να δείξει ότι είναι πολύ καλύτερα ενημερωμένος απ' ό,τι είναι στ' αλήθεια. «Ξέρω, ξέρω...». Βεβαίως, δεν πρέπει να μιλήσουμε γι' αυτές τις μελέτες στους μαλάκες, γιατί θα αρνηθούν ότι λειτουργούν έτσι...

Για να προστατεύσουν την αυτοεκτίμησή τους, πολλοί άνθρωποι υπερεκτιμούν τις ικανότητές τους. Η πλάνη αυτή ήρθε στο φως από ψυχολογικά πειράματα που έδειξαν ότι, σε διάφορους τομείς, πολλοί συμμετέχοντες θεωρούν πως είναι καλύτεροι από τον μέσο όρο – σε ό,τι αφορά την εξυπνάδα, για παράδειγμα. Από τη μια πλευρά, έχουμε τον «μαλάκα-θύμα», στον οποίο καταλογίζουμε έλλειψη αυτοπεποίθησης, γιατί είναι γεγονός ότι αυτός που ως άνθρωπος συγκεντρώνει χαρακτηριστικά όπως η απλοϊκότητα, η μετριοφροσύνη και η διακριτικότητα γίνεται συχνά αντιληπτός ως «υπερβολικά μαλάκας» ή «μαλάκας-θύμα», μαλάκας δηλαδή που τον εκμεταλλεύονται οι άλλοι. Από την άλλη πλευρά, βρίσκουμε εκείνους που πάντα παίρνουν τους καλούς βαθμούς, δηλαδή μαλάκες με υπέρμετρη αυτοπεποίθηση. Ο μαλάκας μπορεί να κοστίζει πολύ ακριβά στην κοινωνία όταν χάνεται, στη θάλασσα ή στο βουνό, επειδή έκανε σκι εκτός πίστας, έστω κι αν τις περισσότερες φορές αρκείται να υπερεκτιμά τις ικανότητές του στον έλεγχο της ταχύτητας του αυτοκινήτου του.

Ένας κόσμος χωρίς μαλάκες είναι άραγε εφικτός;

Μπα, όχι. Δεν είναι. Λυπούμαστε πολύ.

Μαλάκες συναντάμε κάθε μέρα· τους υφιστάμεθα, επίσης, καθημερινά. Είναι πανταχού παρόντες. Κι όμως, οι ψυχολόγοι και οι λοιποί ειδικοί της ανθρώπινης συμπεριφοράς ουδέποτε έχουν προσπαθήσει να ορίσουν την έννοια της μαλακίας. Κι έτσι φτιάχτηκε αυτό το βιβλίο: με την ιδέα πως, ό,τι κατανοούμε καλύτερα, μπορούμε και καλύτερα να το αντιμετωπίσουμε, ακόμα κι αν είμαστε χαμένοι από χέρι.

Ψυχολόγοι από όλο τον κόσμο, αλλά και φιλόσοφοι, κοινωνιολόγοι, συγγραφείς, επιστήμονες, νομικοί, μας προσφέρουν σε αυτό το βιβλίο με γενναιοδωρία τη δική τους άποψη περί ανθρώπινης μαλακίας. Σε παγκόσμια πρώτη. Κι ίσως και τελευταία. Οπότε, διαβάστε το!

Με άρθρα των Antonio Damasio, Daniel Kahneman, Tobie Nathan, Jean-Claude Carrière, Alison Gopnik και πολλών άλλων - σε επιμέλεια του Jean-François Marmion.

«Χρειαζόμαστε τέτοιου είδους βιβλία!»

Steven Pinker, καθηγητής Ψυχολογίας, Πανεπιστήμιο Χάρβαρντ

ISBN 978-960-484-494-4

9 78 9604 844944

Κωδ. μιλίση 25.146

www.epbooks.gr